

Om straffeattester.

En henvendelse fra en tidligere straffefange og en skrivelse fra justitsministeren.

Det hænder, at der i den post, man modtager fra ukendte skribenter, som af et foredrag eller en artikel har følt sig kaldet til en henvendelse, forekommer oplysninger eller synspunkter, som det vel er værd at hæfte opmærksomheden ved, og som fortjener at blive kendt i en videre kres. Dette synes mig at være tilfældet med hensyn til det brev, jeg — med brevskriverens tilladelse — offentliggør nedenfor. En for mange år siden straffet person, der har bygget sig en agtet tilværelse op som bagermester i en lille provinsby, får her, da han skal have kørekort til automobil, foreholdt sin gamle straffeattest af den stedlige overbetjent. Han er overbevist om, at oplysningerne om hans fortid via politikontoret er sivet ud til hans omgangskreds, han er chokeret og beslutter sig til at sælge sit bageri og forlade byen. I et senere brev oplyser han, at nogle gymnasiekammerater af hans datter, der hver uge kom på besøg, er udeblevet efter den omtalte begivenhed.

Jeg fandt anledning til at forelægge sagen for vor justitsminister, hvis interesse for lovovertræderes resocialisering er bekendt. Og jeg aftrykker i det følgende den officielle skrivelse, hvori forelæggelsen resulterede. Som det vil ses, beklager justitsministeriet meget overpolitibetjentens adfærd. Men efter min mening må fejlen først og fremmest søges i selve den omstændighed, at der mere end 20 år efter, at en person har fået æresoprejsning, meddeles lokale politimyndigheder oplysninger om overgåede straffe i anledning af ansøgning om kørekort. Disse oplysninger er irrelevante og egnede til at skade. Jeg synes, brevskriveren har ret, når han i al simpelhed foreslår, at den centrale politimyndighed i et tilfælde som det foreliggende bare burde meddele den stedlige politimester, at der intet er til hinder for, at kørekort kan meddeles.

Stephan Hurwitz.

Jeg forlod straffeanstalten sidste gang i 1923, fik min æresoprejsning i 1930, har siden betalt mine borgerlige forpligtelser som alle andre borgere.

Jeg skal kort fortælle min forbryderbane.

Jeg er født den 16. maj 1895 som nr. 10 af 11 børn i Saxogade. Jeg havde prægtige forældre. Min fader var droskekusk, senere Taxa, min moder var vaskekone i store huse, jeg husker direktør Salomon for Rich Cicorie og et par af Assistenshusets direktører.

Jeg springer nu frem til 1914, skæbneåret for mig. Moder døde, da jeg var kommet i bagerlære i 1910.

Da var jeg ulykkelig, 15 år og intet hjem, kun et lille pulterkammer, hvor jeg var i lære.

Jeg blev svend i november 1914 og var rask og dygtig og havde et helbred uden sidestykke, så jeg har ingen undskyldninger for mit sidespring som indbrudstyv.

En aften sad jeg på en kafé, hvor der kom så mange forbrydere. En mand, som hed Johannes Fink, kom over til mig, og han gav mig et par øl, og jeg lovede ham at hjælpe ham ved et indbrud, han skulle stå på mine skuldre for at nå at få en rude ud; det var en ur- og guldsmed. Vi blev taget på fersk gerning.

Jeg fik 100 dage, begyndte afsoningen den 22. december 1914, to dage før juleaften.

Efter nytår bad jeg om en samtale med inspektøren (Brøchner-Mortensen som lige er afgået som direktør for statens sindssyge); jeg bad om han ville søge benådning for det halve af straffen, da jeg havde størst chance for at komme i arbejde til fastelavn.

Jeg blev pludselig afhentet til Nytorv fra Vestre Fængsel den 10. februar, og benådningen blev læst op for mig, den var bevilget. En repræsentant fra Fængselshjælpen afhentede mig, og så skulle jeg jo hjælpes igang. Jeg sad i 3 timer og gloede i et venteværelse, som mindede mig om det, hvor jeg kom fra, der var blandt andet et skilt, hvorpå der stod „Al samtale forbudt“.

Jeg skulle møde næste dag, så havde de arbejde til mig. Jeg skulle så begynde hos konditor K. i gade. K. og frue var glade for mig, jeg havde nogle nyheder på det faglige område, som fruen især var glad for.

Mit omklædningsrum var en kulkælder, og da jeg skulle have min første ugeløn, bød han mig kun det halve; jeg sagde til ham, at lønnen var meget mere og forlangte min ret (jeg var både dygtig og hurtig). Så råbte han højt: „Hvad bilder sådan en straffet fyr sig ind“. Så måtte jeg jo gå. Jeg var ulykkelig, fordi jeg dengang mente, at så kunne jeg altså ikke mere vaske det af mig.

Jeg meldte det til Fængselshjælpen, for at han ikke skulle få lejlighed til at genere flere løsladte fanger.

Da jeg ingen penge havde og ikke kunne betale mit logi, fik jeg en skrivelse med til Frelsens Hærs arbejdshjem på Bülowvej. Der skulle jeg vente, til de kunne skaffe mig noget arbejde. Da jeg havde ventet i 14 dage, jeg arbejdede hårdt hver dag, bad jeg om afregning, jeg tænkte at der var nok til et logi. Hold Dem fast, min ærede hr. professor: Jeg skyldte Frelsens Hær 1 kr. og 23 øre. (Til gengæld har jeg senere hen i livet givet Frelsens Hær megen hjælp).

Jeg gik så på gaden om natten, hurtig frem og tilbage mellem Kongens Nytorv og Vesterbros Torv.

Jeg tænkte jo, at så var der kun en udvej, og blive hvor jeg var, i skidtet. Jeg begyndte så på indbrud for mig selv; senere fik jeg min yngre broder med; han var bleven sendt på en opdragelsesanstalt, da moder døde. Han havde ikke lavet noget forkert, han blev jo hjemløs, da moder døde. Vi drev det vidt, jeg var inde fire gange på mistanke,

men fik frisag hver gang. Vi arbejdede kun med specialværktøj og lavede mange indbrud. Men som det jo altid går, en gang går det galt.

Vi havde tasken med værktøjet stående hos en familie i Oehlenschlägersgade, hvor der uheldigvis for os en dag blev husundersøgelse af politiet. De fandt tasken med vort dejlige værktøj, og familien fortalte, at tasken tilhørte to brødre. Husundersøgelsen blev foretaget, fordi en løbsagtig pige havde stjålet penge fra en mand.

I løbet af et par dage blev vi arresteret. Det var forsommeren 1919. Der var meget, der skulle gøres op.

Den 1. oktober 1919 overgik vi til den nye retspleje og fik politiakvokat Prytz som anklager. Først til marts 1920 kom vi i Landsretten; kun jeg fik lov at møde, fordi de andre var uartige i retten. Vi var nu 5 i sagen. Jeg kæmpede for at tage hele straffen, og det lykkedes mig at redde så meget, at min broder kun fik 18 måneder. Jeg selv fik 4 år.

I Vridsløselille sad der allerede to af mine ældre brødre. Jeg skal ikke her fortælle mine grænseløse numre, jeg lavede dernede. En del af det er senere ført til protokols i Søndre birk.

Jeg slap ud i 1923; jeg måtte også tage de 50 dage, som jeg var bleven benådet for.

Jeg havde lige før min arrestation truffet en god og yndig kvinde og lovet hende et arbejdsom liv, hvis hun ville vente på mig. Den 13. september 1925 blev vi viet i Korsør kirke, stort bryllup. Jeg havde arbejdet to steder i 2 år og tjent dobbelt ugeløn. Min arbejdstid var fra 4 morgen til kl. 12 middag et sted og fra kl. 1 til kl. 9 et andet sted.

Jeg tvang Tage Jensen, opdagelsespolitiets chef, til at give mig fri for at møde til protokollen over mistænkelige personer. „En mand som mig“, sagde jeg til ham, får De ingen dommer til at idømme tvangsarbejde for udeblivelse fra et tilhold“. Han turde ikke prøve. Jeg slettede mig selv.

I otte år var jeg lykkelig og havde fået et smukt hjem, men min hustru fik flydende kræft i livmoderen efter et kejsersnit. Barnet døde, og min hustru kort tid efter. Jeg sad hos hende hver dag på sygehusets enestue.

Alle i min hustrus familie spåede mig tilbage til indbrudstyvens liv, nu da jeg ikke havde hende.

Jeg havde bageri på . . . vej, da hun døde (det var derfra Frelsens Hær på Tingvej fik stor hjælp af mig altid), det solgte jeg, lavede hende et smukt gravsted, som kostede 3000 kr., og betalte for vedligeholdelse i 50 år.

Atter gik jeg ud i livet bundulykkelig, men traf en tidligere principal, som skulle starte et nyt, stort bageri og bad mig blive mester-svend.

2 måneder efter traf jeg der en god kvinde igen, men kun 20 år, og jeg var 40 år. Vi giftede os i kirken på Frederikssundsvej den 6. august 1935.

Jeg arbejdede atter meget og i et år uden fridag, gik og så mig om

efter et bageri, og den 1. september 1937 gik jeg igang i i Valby. De første 2 år var hårde, men ved at have en budplads samtidig kom jeg over veerne, og jeg byggede selv et nyt bageri 1940 på

Krigen kom og i dens kølvand blandt andet en slyngel, som kendte mig fra straffeanstalten. Han spurgte mig, hvor meget jeg ønskede at give til det underjordiske arbejde. Jeg vidste, at han var muldvarp hos kommunisterne, og særdeles høflig bad jeg ham om at sende mig en af lederne for Valby til en samtale.

Jeg fandt så ud af, hvad jeg ville give, og dagen efter, da denne mand kom, sagde jeg, at jeg ville give frit rugbrød og franskbrød til de familier, hvis fædre var sat ind af tyskerne. Tilbudet blev modtaget med tak, og ifølge bøgerne brugte jeg 11,000 kr. til dette formål; min ældre ekspeditrice førte regnskab over det; hende havde jeg i alle de 9 år, jeg var der.

Den 11. december 1946 solgte jeg så forretningen og forlod København med 50,000 kr. Vi havde fået en datter d. 12. marts 1940; hun, min hustru og jeg holdt så en længe tiltrængt ferie. Den 11. aug. 1947 købte jeg bageri og konditori. Ejendommen i for en købesum af 67,500 kr.

Fire år efter, i efteråret 1951, sker der så dette, der er den egentlige årsag til, at jeg har dristet mig til at sende Dem, hr. professor, dette.

Jeg skulle til køreprøve i , består den, men der bliver råbt til mig ude på torvet, at politiet ville tale med mig. Min hustru og min 11-årige datter og kørelæreren gik med op på det store kontor, og i den nederste del af kontoret rejste en overbetjent sig og bad mig følge med.

De skulle have set ansigterne på de andre på kontoret, hr. professor; de stirrede på mig, som om jeg var et zoologisk fænomen.

Inde på kontoret alene med overbetjenten, der lå hele min fortid (generaliebladet). Jeg var lamslået lige straks, men hurtig blev jeg atter klar, og jeg kikkede på overbetjenten, som om jeg kunne dræbe ham, et af de her blikke, der kan dræbe, hr. professor. Hvis politiet i København tænker sig om og ikke udleverer et generalie, uden at der gives besked på, i hvilken anledning det ønskes. Det kunne have lydt således. (Generalie over , født d. 16. maj 1895, nu bagermester i by. Bagermesteren ønsker kørekort).

Politiets svar kunne lyde kort og godt. (Herfra politiet i København er intet til hinder for, at ovennævnte kan erholde kørekort).

Så havde jeg sparet, at det, jeg den tidligere straffefange, har gået igennem siden den dag i

For at redde mit barn har jeg gjort forsøg på at sælge (hun går i gymnasium og er meget dygtig og afholdt), men da jeg jo mindst skal have 40,000 kr. udbetalt, er det umuligt, da næsten ingen har mere end 20,000, og for at begynde et andet sted, skal jeg bruge 40,000. Tænk, hr. professor, 21 år efter min æresoprejsning sker dette, hvad er en æresoprejsning så værd.

Tit om natten, når jeg går alene og arbejder i bageriet, kommer der

nogle på besøg for, som de jo siger, at købe brød, men da sådan noget ikke har fundet sted de første fire år her, og da jeg kan se, at det er folk, som er fra omegnen af, så er jeg jo klar over, at jeg skal beskues.

Et sådant generalie laver ulykker og har måske ødelagt mange mennesker, men jeg ved, at når jeg overgiver dette her til Dem, min ærede hr. professor, så vil der blive gjort noget, så sådant ikke kan ske. Jeg er nemlig overbevist om, at en henvendelse på rette sted af Dem, hr. professor, vil have lutter øren.

Jeg kan ikke lade dette skrive på maskine, da ingen må se det; min hustru, som jeg nu har været gift med i snart 17 år, ved alt om mit liv som indbrudstyv, det fortalte jeg før vort ægteskab.

Venligst
Navn.

PS. I 1927 betalte jeg i samråd med fængselsinspektør From på Vridsløse det halve af udgifterne for at få min broder til Canada.

★

Justitsministeriet har i dag tilskrevet politimesteren i således:

I den med hr. politimesterens skrivelse af 30. april 1952 (j. nr. VII 113/1952 hertil tilbagesendte sag har professor Stephan Hurwitz gjort justitsministeriet opmærksom på, at politiet i i anledning af en borgers begæring om udfærdigelse af førerbevis til motorkøretøj har forholdt den pågældende hans straffeattest, udvisende, at han i årene 1914, 1920 og 1922 har været idømt frihedsstraf for tyveri, og at han i året 1944 har været idømt en bøde for en kriseforseelse.

Den pågældende, der i 1930 har fået æresoprejsning, og som udover det nævnte ikke har haft noget udestående med politiet, er ved det forefaldende blevet stærkt chokeret og nærer ængstelse for, at oplysningerne om hans fortid skal være kommet hans familie og omgangskreds for øre.

Det fremgår af sagen, at overpolitibetjent, da den pågældende henvendte sig på politistationen i den 16. oktober 1951 for at få førerbevis, anmodede ham om en samtale i enrum, hvorunder overbetjenten foreholdt ham, at han jo tidligere havde været i konflikt med loven og nu endelig måtte sørge for, at dette ikke skete oftere, da det altid var kedeligt, hvis et førerbevis skulle inddrages af denne grund. Der er derimod efter det foreliggende ikke grundlag for at antage, at uvedkommende ved det forefaldende skal være blevet bekendt med, at den pågældende har været straffet.

Foranlediget heraf skal man meddele, at justitsministeriet intet finder at indvende imod, at politiet rekvirerer straffeattest eller rigsregistraturattest inden udfærdigelse af førerbevis for at sikre, at vedkommende ikke ved dom har mistet retten til at føre motorkøretøj eller har været straffet for forhold, der tyder på manglende ædruelighed.

Den i det foreliggende tilfælde tilvejebragte straffeattest giver imidlertid ikke grundlag for at nægte førerbevis og ej heller nogen anled-

ning til at foreholde den pågældende de ham overgåede straffe, der alle er uden enhver relevans i henseende til spørsmålet om udfærdigelse af førerbevis. Dette gælder såvel efter motorlovens § 21, således som denne er affattet ved lov nr. 386 af 18. juni 1951, som efter bestemmelsen i dens tidligere affattelse.

Justitsministeriet må derfor meget beklage overpolitibetjentens adfærd, ligesom man skal anmode Dem om at drage omsorg for fornøden instruktion af personalet, således at gentagelser undgås.

Fangevoktere i konsentrasjonsleire.

Bakgrunn — innstillinger overfor fangene.

AV NILS CHRISTIE.

Det følgende er en redegjørelse for den sosiologiske¹⁾ delen av en undersøkelse av en gruppe forhenværende fangevoktere i tilintetgjørelsesleire i Nord-Norge. Leirene ble opprettet av tyskerne sommeren 1942 og fylt med fanger transportert til Norge fra Jugoslaven. Noen av fangene var tatt som følge av aktiv politisk motstand, andre later til å ha vært gisler. Sansynligheten taler for at de ble transportert helt til Norge som ledd i en terroraksjon mot de besatte områder i Jugoslaven. Tilintetgjørelsesleirene var fra sommeren 1942 til påsken 1943 under direkte oppsyn og ledelse av tyske SS-offiserer og soldater, men sammen med disse tjenestegjorde også en gruppe på 363 nordmenn som menige fangevoktere. Nordmennene tjenestegjorde i 2 puljer i tilsammen 5 leire. Forholdene var i samtlige leire forferdelige for fangene; sult, frost, sykdommer, mishandlinger og drap førte i dette tidsrom etter våre beregninger til utryddelse av 1747 av de opprinnelige 2547 jugoslavere, eller ca 69 prosent. Ved påsketider 1943 ble SS-folkene og nordmennene trukket tilbake, fangene fikk status som krigsfanger, fikk hjelp av Røde Kors, og forholdene bedret seg radikalt for dem.

Tidsrommet vi her er interessert i, er den verste perioden fra sommeren 1942 til påsken 1943. De fleste av de tyske offiserene fra denne perioden er dømt til døden og henrettet i Jugoslaven for sin oppførsel mot fangene. De norske vaktene fikk imidlertid sin dom i Norge. En del av nordmennene ble kjent skyldige i mishandling og/eller drap av fanger. Det var primært for å forsøke å finne ut litt om faktorer som har sammenheng med slik adferd hos nordmennene at undersøkelsen ble satt i gang.

¹⁾ Undersøkelsen ble foretatt i samarbeid med Cand. psykol. Ragnar Christensen, etter initiativ av professor Johs. Andenæs og med støtte av Nansenfondet, Norges Almenvitenskapelige Forskningsråd og av Fengselsstyret. Resultatene av den psykologiske del av undersøkelsen er foreløpig ikke ferdig bearbeidet.